

Під дахом «фінансової розвідки»: як керівництво Держфінмоніторингу очолило елітний конвертаційний центр для крадених мільйонів

Триста сторінок шрифту Брайля для соратників очільника суддівської мафії Павла Вожа

Зрадники, злочинці та популісти: чому кримськотатарські втікачі з російськими бюджетами обрали Іллію Мамі

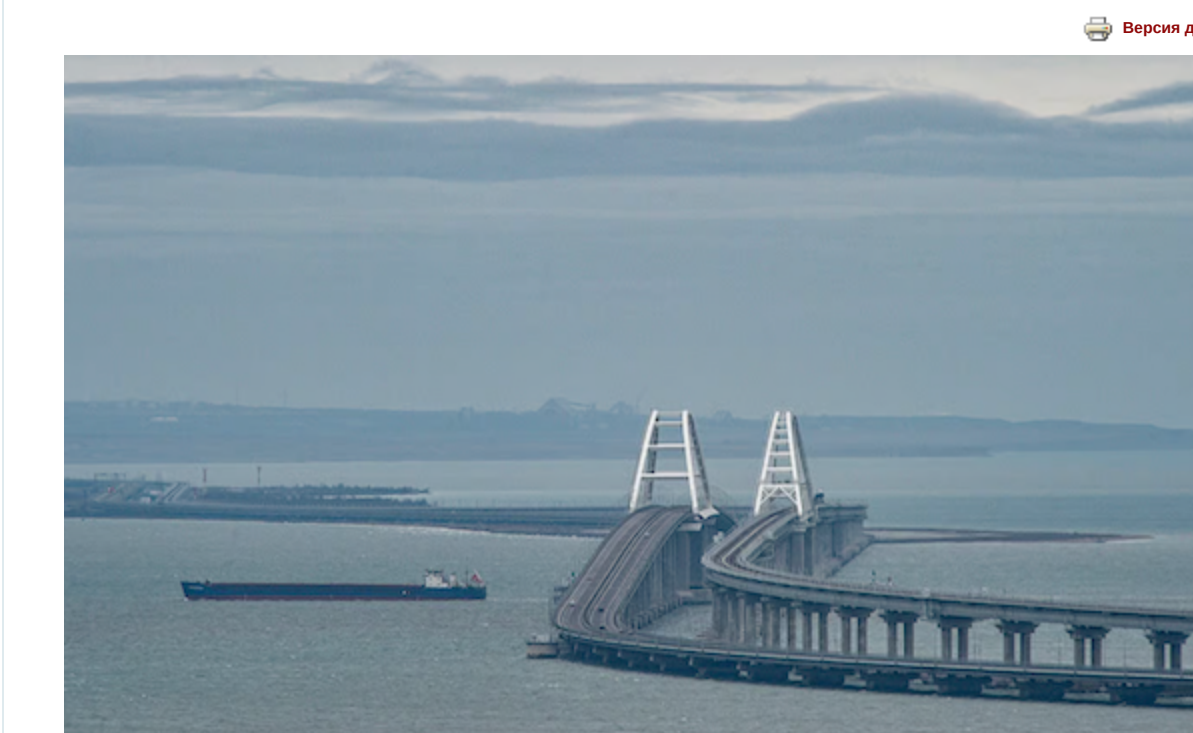
Щоста воєнна зима близько. Чому Україна змушена в авральному порядку перерформувати енергосистему

Більше ніж граніт: як Україна ламає радянські шаблони та створює живу культуру пам'яті про війну

Отець Юрій Ковальський між концертними Алушцієм, Дахау і вірою: "Пастир у пеклі"

Десятирічна морська суперечка України та Росії: що вирішила Гаага

політика | 17. 2026-06-18 12:05

Арбітражний суд у Гаазі виніс вердикт у справі про права Росії та України щодо Чорного моря, Азовського моря та Керченської протоки. Головний висновок майже десятирічної суперечки суд підтвердив, що Азовське море та протока — внутрішні води Росії та України, а не міжнародні. Це позбавило українську сторону права вимагати транзитного проходу та заперечувати огляди судів. Однак суд став на бік України у питанні охорони морського середовища та визнав, що Росія порушила міжнародні екологічні стандарти під час будівництва мосту та прокладання кабелів. Обидві сторони, схоже, трактують рішення на свою користь: Росія назвала підсумок перемогливою перемогою, Україна — підтвердженням своєї прав як прибережної держави. Юрист у сфері міжнародного права Гліб Богущ наголосує: арбітраж виніс компромісне рішення з технічних питань, але головна суперечка — про анексію Криму та військову агресію — залишається поза його юрисдикцією і фактично не вирішена.

Чи можна справді когось вважати переможцем у суперечці? «Новая-Європа» розповідає про підсумки судового розгляду.

Арбітражний трибунал, який засідав у Гаазі під егідою Постійної палати третейського суду (ППТС), виніс рішення щодо суперечки між Україною та Росією щодо прав у Чорному та Азовському морях та Керченській протоці (справа № 2017-06, рішення від 22 квітня), опубліковане.

Україна подала позов майже десять років тому — у вересні 2016 року — на підставі Конвенції ООН з морського права 1982 року. Трибунал одразу обмежив себе рамками цієї Конвенції: у рішенні він постійно наголосує, що не може вирішувати питання про належність Криму і що не може розглядати все, пов'язане з військовими діями. Однак він визнав, що не всяка суперечка, пов'язана з півостровом, автоматично виходить за межі Конвенції.

У результаті Київ діймає визнання екологічних порушень з боку Москви, проте всі його ключові претензії щодо суверенітету та статусу вод були відхилені.

Головний предмет спору — статус вод

Центральним питанням став правовий статус Азовського моря та Керченської протоки. Україна наполягала на тому, що Керченська протока — міжнародна, бо вона веде з Азовського моря до Чорного моря, яке, згідно з черговою частинною відкритою океаном. Відповідно всі судна, включаючи українські та інших країн, мають невід'ємне право транзитного проходу через протоку. Будь-яка перешкода — низький міст, огляди чи затримки — мала вважатися порушенням.

Проте суд ухвалив, що Азовське море та Керченська протока — це внутрішні води Росії та України на підставі їхнього двостороннього договору 2003 року, а до таких вод не застосовується режим транзитного проходу.

Що це за договір?

Володимир Путін та Леонід Кучма підписують угоду про спільне використання Азовського моря та Керченської протоки, 24 грудня 2003 року. Фото: ЕРА

Ця угода про співпрацю у використанні Азовського моря та Керченської протоки, підписаний Володимиром Путіним та Леонідом Кучмою 24 грудня 2003 року у Керчі. Сторони хотіли врегулювати правовий статус вод після розпаду СРСР, коли вони перестали бути внутрішніми водами однієї держави.

Найважливіші принципи договору — Азовське море та Керченська протока історично є внутрішніми водами Російської Федерації та України.

Договір діє до 2023 року — у березні Україна розірвала його в односторонньому порядку. Потім 1 червня, але саме зробили російські парламентарі. Однак у арбітражному рішенні прямо зазначено, що денонсація немає зворотньої сили.

Це рішення автоматично позбавило Україну можливості поспішити на правила вільного проходу через міжнародні протоки. Саме через це рішення суд відхилив практично всі претензії України, пов'язані з мореплаванням.

Суд — на боці Росії

Українська сторона говорила, що будівництво Керченського мосту, його низька висота, а також систематичні зливи та огляди судів, що примушують до українських портів, порушують свободу судноплавства. Однак суд вирішив, що огляди судів виконані внутрішніми, то незмінні судна не мають права на транзитний прохід і умови заходу в порти визначаються виключно прибережними державами. Суд також не побачив порушення Конвенції у зв'язку з тимчасовим закриттям Росією у 2021 році частини Чорного моря для іноземних військових кораблів і вважав, що це допустимий тимчасовий захід безпеки.

Ще одне питання стосувалося двох українських самопідйомних бурових установок. Йдеться про установки «Таврида» та «Сиваш». До анексії Криму 2014 року вони були зареєстровані як українські судна.

Україна стверджувала, що російські сили встановили над ними контроль під час їхнього обслуговування біля берегів півострова, а потім перереєстрували їх під російський прапор.

Суд відмовився розглядати питання про захоплення і сказав, що це проблема права власності, а не тлумачення морської конвенції. Також, як сказано у рішенні, Україна не відреагувала на запит про те, щоб зняти ці платформи з українського обліку. І тоді Росія зробила це за своїми внутрішніми правилами. У результаті Україні не вдалося довести, щоб їх повернули установи.

Оскільки розгляд триваво багато років, сторони посилалися і на пізніші випадки. Наприклад, Росія вказувала на удари України по тих же бурових установках у 2022 році як на дії, які, на її думку, пошкодили суперечку. Але суд зосередився на питаннях, пов'язаних безпосередньо з Конвенцією з морського права.

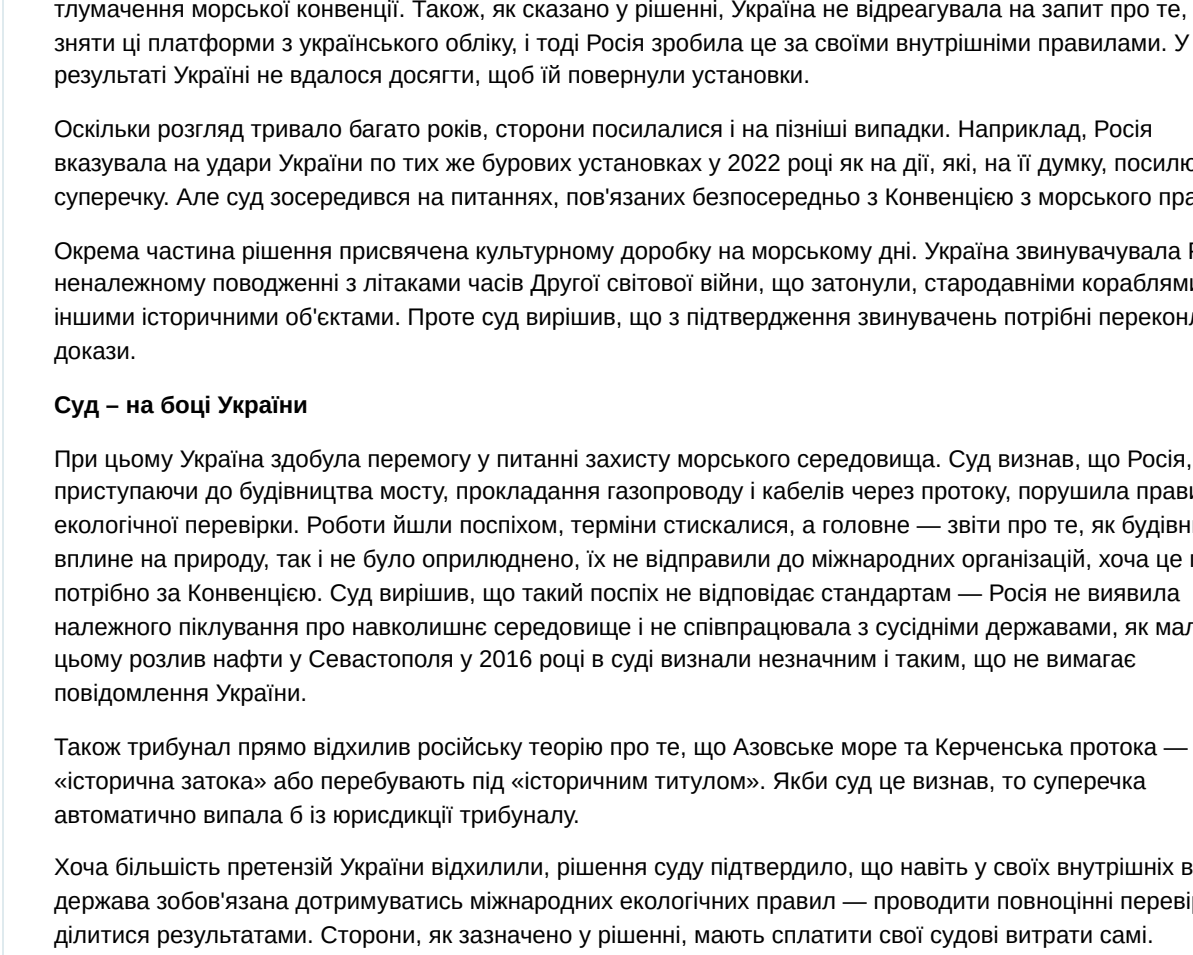
Окрема частина рішення присвячена культурному доробку на морському дні. Україна звинувачувала Росію в незаконному поводженні з літаками наслід Другої світової війни, що затонули, стародавніми кораблями та іншими історичними об'єктами. Проте суд вирішив, що з підтвердження звинувачень потрібні переконливі докази.

Суд — на боці України

При цьому Україна зробила перемогу у питанні захисту морського середовища. Суд визнав, що Росія, приступивши до будівництва мосту, прокладання газопроводу і кабелів через протоку, порушила правила екологічної перевірки. Роботи йшли послідовно, терміни стислися, а головне — зати про те, як будівництво вплине на природу, так і не було оприлюднено, їх не відправили до міжнародних організацій, хоча це прямо потрібно за Конвенцією. Суд вирішив, що такої послік не відповідає стандартам — Росія не виявила належного піклування про навколишнє середовище і не співпрацювала з суддівськими державами, як мала. При цьому розлив нафти у Севастополі у 2016 році в суді визнали незначним і таким, що не вимагав повідомлення України.

Також трибунал прямо відхилив російську теорію про те, що Азовське море та Керченська протока — «історична затока» або перебувають під «історичним титулом». Який суд визнав, то суперечка автоматично вилетіла біз юрисдикції трибуналу.

Хоча більшість претензій України відхилили, рішення суду підтвердило, що навіть у своїх внутрішніх водах держава зобов'язана дотримуватися міжнародних екологічних правил — проводити повноцінні перевірки та ділитися результатами. Сторони, як зазначено у рішенні, мають сплатити свої судові витрати самі.

Будівля міжнародного суду в Гаазі, Нідерланди, 12 березня 2025 року. Фото: Arnaud Andrieu / Sipa / Scanpix / LETA

Реакції у Москві та Києві

Представник російського МЗС Марія Захарова відреагувала на рішення суду фразою: «Нам обіцяли Гаазу - ми її отримали!». У прес-релізі міністерства підсумки розгляду назвали «переконливою перемогою Російської Федерації».

«Російська сторона задоволена результатом розгляду. Це рішення арбітражу — чутлива поразка України та Заходу у розв'язанні ними юридичної війни проти Росії», — сказавши тали.

У заяві також йдеться, що «зусилля Києва оскаржити суверенітет Російської Федерації над Кримським півостровом і морськими просторами, що прилягають до нього, «заяняли краху». При цьому опускається той факт, що за договором від 2003 року авіацією регіону було визнано внутрішніми водами як Росії, так і України.

В українському МЗС, у свою чергу, наголосили, що, відповідно до рішення суду в Гаазі, Україна незмінно залишається прибережною державою у Чорному морі, Азовському морі та Керченській протоці та зберігає всі надлені їй права.

“У фінальному рішенні Арбітражний трибунал не встановив, що Азовське море і Керченська протока - це так зване “російське озеро”, підтвердивши їх статус як внутрішніх вод двох держав - України та Російської Федерації”, - додали тали.

Рішення Арбітражного трибуналу, за версією української сторони, підтверджує, що Росія системно нехтує нормами міжнародного права, а її спроби навіязати світові наслідки злочинної агресії як “нову реальність” не мають визнання”.

«Важко назвати це повною перемогою Росії, але й для України це не тотальний успіх». Експерт з міжнародного права — про рішення арбітражу

Арбітраж у Гаазі не міг і не розглядав питання щодо належності Криму, зазначив у розмові з «Новою-Європою» юрист у сфері міжнародного права Гліб Богущ. Як підкреслює експерт, у морському праві закладено принципи, що морські суперечки не вирішують питання про суверенітет над суцільною територією — який було інакше, всі просто йшли б у морські суди і вирішували там територіальні питання. Тому суд, як каже співрозмовник «Нової-Європа», було сказати нічого щодо приналежності півострова не оскаржили він когось симпатизує, а й з архітектури Конвенції з морського права.

Центральним було питання про статус вод — суд підтвердив, що Азовське море та Керченська протока є внутрішніми водами двох держав на підставі договору 2003 року. Однак, як наголосує Богущ, це зовсім не означає одностороннього визнання їх виключно російськими, як намагалися подати в пресі Москва, — це внутрішні води саме двох країн — Росії та України.

Щодо екологічних порушень при будівництві мосту та прокладання кабелів — суд справді визнав їх з боку Росії, але, за словами Богуща, ці порушення не спричиняють виплату компенсації.

— Швидше, це компромісний підсумок: Україна отримала підтвердження своєї ролі прибережної держави та позитивний для себе сигнал щодо екології, але всі основні претензії щодо суверенітету були відхилені. Важко назвати це повною перемогою Росії, але й для України це не тотальний успіх. Я б сказав, що судді дійшли якогось балансу — всі сторони можуть залишитися задоволені, і в цьому сенсі це справді той випадок, коли всі задоволені, — каже співрозмовник «Нової-Європа».

Як підкреслює Богущ, найголовніше питання, яке зараз стоїть між Росією та Україною, — те, що Росія застосує силу, незалежно однієї і намагалися анексувати територію, яка належить Україні. Але розглянути його у бізнесних міжнародних судах неможливо, зазначає експерт. Не існує суду, який мав би юрисдикцію для такого розгляду через фундаментальний принцип міжнародного правосуддя: жодну державу не можна примусити до участі в судовому розгляді без її згоди.

— Саме тому Україна звертається до тих судів, де така можливість є, тобто де згода Росії в тій чи іншій формі була дана будь-коли. Однак ці розгляди лише частково пов'язані з головним питанням, але його безпосередньо не стосуються, — каже співрозмовник «Нової-Європа».

Богущ вважає, що система міжнародного правосуддя, яку створили держави, не дозволяє вирішувати подібні суперечки по суті, оскільки дуже багато справ йдуть у процедурні та технічні моменти. І Росія в цьому плані діє майстерно — вона виліло використовує процедурні заборонення, щоб запобігти розгляду справи, говорити експерт. За словами Богуща, юридична стратегія Росії спрямована не на те, щоб довести правоту по суті (наприклад, довести, що Крим належить Росії, було б абсурдно і неможливо з погляду міжнародного права), а на те, щоб заявити про відсутність юрисдикції, про невірний статус чи поспіяти на інші процедурні моменти.

— У результаті ми бачимо, що навіть після десяти років розгляду та величезних витрат на юридичні команди кардинально нічого не вирішено — Крим залишається окупованим, війна триває. Але треба пам'ятати, що судові механізми дозволяють вирішити міжнародні суперечки, якщо є політична воля. І міжнародне право не просто забороняє війну, а й пропонує варіанти мирного вирішення суперечок, найкращим з яких — судовий розгляд. Користуйтеся! — каже співрозмовник «Нової-Європа».

Зображення вогні: загальний вигляд Кримського мосту в Керчі, Крим, 14 березня 2023 року. Фото: ЕРА

«Аргумент»

На що тему:

- Міжнародний суд в Гаазі видав ордер на арешт Путіна. Що означає це рішення
- Нафтогаз витрав в Гаазі позов проти Росії за втрачені активи в Криму. — Кобольов
- Міжнародний суд ООН в Гаазі: росія мас негайно припинити військову операцію

Share 0

Читайте «Аргумент» в Facebook и Twitter

Если вы заметили ошибку, выделите ее мышкой и нажмите Ctrl+Enter.

Коментарі

ВІДЕО

Як весняні підлілки змінюють природу України?

Як журналіста під прикриттям рашисти вербували на вбивство військовика

Як живе суддівська мафія. Клан суддів з активами на 100 мільйонів: історія «шаленого успіху» династії Карабанів

У КРИМУ В УКРАЇНІ СЕЗОН ПАЛІННИХ ТРАВ

ДІАЛОГИ ДОВІЩІЦІ З ФСБ

СПАДОК ДИНАСТІ КАРАБАНІВ

Головна Про сайт Опитування